

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ
«Հայոց ցեղասպանությունը և
հատուցման հիմնախնդիրը»
22-23 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ, 2016 թ.

ԶԵՎՈՒՑՈՒՄՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК
РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ

МЕЖДУНАРОДНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
«Геноцид армян и проблема возмещения»
22-23 ноября 2016 г.

СБОРНИК ДОКЛАДОВ

NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF ARMENIA

INTERNATIONAL CONFERENCE
«The Armenian Genocide and
the Problem of Reparation»
22-23 November 2016

COLLECTION OF PAPERS

ԵՐԵՎԱՆ – 2017

ՀՏԴ 94(479.25):06

ԳՄԴ 63.3(5Հ)

Հ 282

**ԶԵԿՈՒՑՈՒՄՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆ ՏՊԱԳՐՎՈՒՄ Է ՀՀ ԳԱԱ
ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՂ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴԻՐԱՄԻ
ՀՈՎԱՆԱՎՈՐՈՒԹՅԱՄԲ**

Խմբագիր՝ Ա. Մարուքյան

Հայոց ցեղասպանությունը և հատուցման հիմնախնդիրը:

Հ 282 Միջազգային գիտաժողովի զեկուցումների ժողովածու. – Եր.:

ՀՀ ԳԱԱ պատմ. ինստ., 2017. – 256 էջ:

Ժողովածուում ընդգրկված են 2016 թ. նոյեմբերի 22-23-ին ՀՀ ԳԱԱ-ում կայացած «Հայոց ցեղասպանությունը և հատուցման հիմնախնդիրը» միջազգային գիտաժողովի նյութերը:

Նախատեսված է Հայոց ցեղասպանության պատմության ու Հայոց պահանջատիրության հարցերով հետաքրքրվող ընթերցող լայն հասարակայնության համար:

ՀՏԴ 94(479.25):06

ԳՄԴ 63.3(5Հ)

ISBN 978-9939-860-50-3

© ՀՀ ԳԱԱ Պատմության ինստիտուտ, 2017

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ – СОДЕРЖАНИЕ – CONTENTS

EWA SALKIEWICZ-MUNNERLYN - REPARATION FOR ARMENIAN GENOCIDE BASED ON INTERNATIONAL LAW	3
ԷՎԱ ՍԱԼԿԵՎԻՉ-ՄՅՈՒՆԵՐԼԻՆ - ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՎՆԱՍՆԵՐԻ ՀԱՏՈՒՑՄԱՆ ՀԱՐՑԻ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՆՈՐՄԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ	11
HARROUTIOUN KHATCHADOURIAN - REPRÉSENTQTION DE L'INFORMATION ET RÉRARATION	16
ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԽԱԶՍԻՅԱՆ - ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՈՒ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԸ	23
АШОТ МЕЛКОНЯН - ПРОЦЕСС МЕЖДУНАРОДНОГО ПРИЗНАНИЯ ГЕНОЦИДА АРМЯН В КОНТЕКСТЕ ПРОБЛЕМЫ ВОЗМЕЩЕНИЯ	32
ԱՇՈՏ ՄԵԼԶՈՆՅԱՆ - ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՃԱՆԱԶՄԱՆ ԳՈՐԾՆԹԱՅԸ ՀԱՏՈՒՑՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽԼԻՐԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ	39
ASHOT MELKONYAN - THE INTERNATIONAL RECOGNITION PROCESS OF THE ARMENIAN GENOCIDE IN THE CONTEXT OF COMPENSATION ISSUE	40
ԱՐՄԵՆ ՍԱՐՈՒՔՅԱՆ - ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԻ ՀԱՂԹԱՀԱՐՄԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՈՒՐՎԱԳԾՄԱՆ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ	42
АРМЕН МАРУКЯН - О НЕКОТОРЫХ АСПЕКТАХ ВОЗМОЖНОЙ ДОРОЖНОЙ КАРТЫ ПРЕОДОЛЕНИЯ ПОСЛЕДСТВИЙ ГЕНОЦИДА АРМЯН	62
ARMEN MARUKYAN - ABOUT SOME OUTLINES OF THE POSSIBLE ROAD MAP OF OVERCOMING CONSEQUENCES OF THE ARMENIAN GENOCIDE	63
ԱՐԱ ՊԱՊՅԱՆ - ՎՈՒԴՐՈ ՎԻԼՍՈՆԻ ԻՐԱՎԱՐԱՐ ՎՃԻՌԸ ՈՐՊԵՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԱՄԲՈՂՋԱՎԱՆՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՄԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԻՄՔ	64
АРА ПАПЯН - АРБИТРАЖНОЕ РЕШЕНИЕ ВУДРО ВИЛЬСОНА КАК ПРАВОВАЯ ОСНОВА ВОССТАНОВЛЕНИЯ ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ ЦЕЛОСТНОСТИ РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ	72

ARA POPYAN - ARBITRAL AWARD OF WOODROW WILSON AS LEGAL BASIS OF RESTORATION OF TERRITORIAL INTEGRITY OF THE REPUBLIC OF ARMENIA	73
SEDA GASPARYAN - THE 1948 UN CONVENTION ON GENOCIDE AND THE RESPONSIBILITY OF TURKEY FOR THE DELINQUENT ACTIONS OF ITS PREDECESSOR	74
ՄԵՂՍ ԳՍՍՊԱՐՅԱՆ - 1948 Թ. ՄԱԿ-Ի ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՆՎԵՆՅԻԱՆ ԵՎ ԹՈՒՐԹԻՍՅԻ ՊԱՏԱՄԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ԻՐ ՆԱԽՈՐԴԻ ՈՃՐԱԳՈՐԾՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ	80
ԳԵՂԱՍ ԲԱՂԱԼՅԱՆ - ԲԱՂԵՇԻ ՆԱՀԱՆԳԻ ՍՊԱՐԿԵՐՏ ԳԱՎԱՌԻ ՀԱՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՆԱԽՈՐԵՒՆ	83
ГЕГАМ БАДАЛЯН - АРМЯНСКОЕ НАСЕЛЕНИЕ СПАРКЕРТСКОГО УЕЗДА БИТЛИССКОЙ ПРОВИНЦИИ НАКАНУНЕ ГЕНОЦИДА АРМЯН ..	107
GEGAM BADALYAN - THE ARMENIAN POPULATION OF SPARKERT COUNTY OF BITLIS PROVINCE ON THE EVE OF THE ARMENIAN GENOCIDE	108
ԱՐՓԻՆԵ ԲԱՐԼՈՒՄՅԱՆ - ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՆԱՀԱՆԳԻ ՀԱՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆԸ 1916-1923 ԹԹ. (ՊԱՏԱԺՈՂՈՎՐԴԱԳՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆ)	109
АРПИНЕ БАБЛУМЯН - АРМЯНСКОЕ НАСЕЛЕНИЕ ХАРБЕРДСКОЙ ПРОВИНЦИИ В 1916-1923 ГГ. (ИСТОРИКО-ДЕМОГРАФИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ)	124
ARPINE BAVLUMYAN - ARMENIAN POPULATION OF KHARBERD PROVINCE IN 1916-1923 (HISTORICAL AND DEMOGRAPHIC RESEARCH) ..	125
ԱՆԱՀԻՏ ԱՍՏՈՅԱՆ - ԲՈՒՐՍԱՅԻ ՆԱՀԱՆԳԻ ՀԱՅՈՒԹՅԱՆ ՖԻՆԱՆՍԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ԵՎ ՆՅՈՒԹԱԿԱՆ ԿՈՐՈՒՍՏԵՐԸ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՏԱՐԻՆԵՐԻՆ	126
АНАИТ АСТОЯН - ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ АРМЯН ПРОВИНЦИИ БУРСА И ИХ МАТЕРИАЛЬНЫЕ ПОТЕРИ В ГОДЫ ГЕНОЦИДА.....	138
ANAHIT ASTOYAN - THE FINANCIAL AND ECONOMIC SITUATION AND MATERIAL LOSSES OF ARMENIANS IN PROVINCE OF BURSA DURING THE ARMENIAN GENOCIDE.....	138

ԱՆԻ ՈՍՎԱՆՅԱՆ - 1918 թ. ՋԻՆԱԴԱԴԱԴԱԴԻՑ ՀԵՏՈ ԱԴԱՆԱՅԻ ՆԱՀԱՆԳՈՒՄ ՀԱՅԵՐԻ ԲՈՆԱԳՐԱՎՎԱԾ ԳՈՒՅՔԵՐԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁՆԵԼՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ	139
АНИ ВОСКАНЯН - ПЕРВЫЕ ТРЕБОВАНИЯ ВОЗВРАТА КОНФИСКОВАН- НОГО ИМУЩЕСТВА АРМЯН ПРОВИНЦИИ АДАНА ПОСЛЕ ПЕРЕМИРИЯ 1918 ГОДА	154
ANI VOSKANYAN - THE FIRST CLAIMS TO RETURN THE CONFISCATED PROPERTIES OF ARMENIANS OF ADANA PROVINCE AFTER THE ARMISTICE OF 1918	155
ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ՍԱՐՈՒԹՅԱՆ - ՓՈԽՀԱՏՈՒՑՄԱՆ ՍՏԱՑՄԱՆ ՀՐԵԱԿԱՆ ՓՈՐՁԻՑ. «ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԻ ԿՈՆՖԵՐԱՆՍ» ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԶԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ ԵՎ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ	156
АРУТЮН МАРУТЯН - ИЗ ЕВРЕЙСКОГО ОПЫТА ПОЛУЧЕНИЯ КОМПЕНСАЦИЙ: СОЗДАНИЕ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ОРГАНИЗАЦИИ “КОНФЕРЕНЦИЯ ТРЕБОВАНИЙ”	172
HARUTYUN MARUTYAN - FROM THE JEWISH EXPERIENCE OF RECEIVING COMPENSATIONS: CREATION AND ACTIVITIES OF THE “CLAIMS CONFERENCE” ORGANIZATION	173
ВАЛЕРИЙ ТУНЯН - ФАЛЬСИФИКАЦИЯ ГЕНОЦИДА АРМЯН В ИСТОРИОГРАФИИ ТУРЦИИ	174
ՎԱԼԵՐԻ ԹՈՒՆՅԱՆ - ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԵՆԳԱՓՈԽՈՒՄԸ ԹՈՒՐԿԻՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ	190
VALERY TUNYAN - FALSIFICATION OF THE ARMENIAN GENOCIDE IN THE HISTORY OF TURKEY.....	192
ՍՈՒՍԱՆՆԱ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ - ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԸ ԻԲԵՎ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՎԱՎԵՐԱԳՐՈՂ ԵՎ ՀԱՏՈՒՑՄԱՆ ՊԱՀԱՆՋԱՏԵՐ... СУСАННА ОВАНЕСЯН - ОВАНЕС ТУМАНЯН КАК ДОКУМЕНТАЛИСТ ГЕНОЦИДА И ПРЕДЪЯВИТЕЛЬ ТРЕБОВАНИЙ О КОМПЕНСАЦИИ	193
HOVHANNISYAN SUSANNA - HOVHANNES TUMANYAN AS A DOCUMENTARY THE GENOCIDE AND THE BEARER OF A CLAIM FOR COMPENSATION.....	202
ԻՆԳԱ ԱՎԱԳՅԱՆ, ՀԱՍՄԻԿ ՀՄԱՅԱԿՅԱՆ - ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԸ ՎԵՐԱՊՐԱԾ Գ. ՀՄԱՅԱԿՅԱՆԻ «ԻՄ ԿՅԱՆՔԸ» ՀՈՒՇԱՊԱՏՈՒՄԸ ԵՎ «ԹՁԲԵՀԸ» ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆԸ.....	203
	204

ИНГА АВАГЯН, АСМИК АМАЯКЯН - ВОСПОМИНАНИЯ	
ПЕРЕЖИВШЕГО ГЕНОЦИД АРМЯН Г. АМАЯКАЯНА “МОЯ ИСТОРИЯ”	
И ЕГО ПРОИЗВЕДЕНИЕ “ЧЕТКИ”	216
INGA AVAGYAN, HASMIK HMAYAKYAN - G. HMAYAKYAN'S MEMORIES	
“MY STORY” AND HIS WORK “CHAPLET” DEVOTED TO THE ARMENIAN	
GENOCIDE	217
ԼՈՒՍԻՆԵ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ - ԷԼԻՖ ՇԱՖԱԿԻ ՎԵՊԸ՝ ՍՍՍԲՈՒԼԻ ԵՎ	
ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՃՇՄԱՐ-	
ՏՈՒԹՅՈՒՆ	218
ЛУСИНЕ ВАРДАНЫН - ПОВЕСТЬ ЭЛИФ ШАФАКА О СТАМБУЛЕ И	
ГЕНОЦИДЕ АРМЯН: ЛИТЕРАТУРА И ИСТИНА	228
LUSINE VARDANYAN - THE NOVEL OF ELIF SHAFAK OF ISTANBUL AND	
OF THE ARMENIAN GENOCIDE: LITERATURE AND THE TRUTH	229
ԱՐՄԵՆ ՎԱՐԱՊԵՏՅԱՆ – ԱՐԵՎՍՏՅԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՂՍՏՅԱՆ	
ՎԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԸ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԻ ԷՋԵՐՈՒՄ (XIX	
ԴԱՐԱՎԵՐՁ – XX ԴԱՐԻ ՄԿԻՁԲ).....	230
АРМЕН КАРАПЕТЯН – ПРЕДВИДЕНИЯ ПОТЕРИ ЗАПАДНОЙ	
АРМЕНИИ НА СТРАНИЦАХ ГАЗЕТЫ “АРМЕНИЯ” (КОНЕЦ XIX –	
НАЧАЛО XX ВВ.)	240
ARMEN KARAPETYAN – ANTICIPATION OF LOSS OF WESTERN	
ARMENIA ON PAGES OF “ARMENIA” NEWSPAPER (THE END OF THE 19th	
– THE BEGINNING OF THE 20th CENTURIES)	240
ՎԱՐԻՆԵ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ - ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ	
ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒՄԸ ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ՄԱՍՈՒԼԻ ԷՋԵՐՈՒՄ	
(«ԲԱԳԻՆ» ԱՍՍԱԳԻՐ).....	242
КАРИНЕ АРАКЕЛЯН - ОСВЕЩЕНИЕ ГЕНОЦИДА АРМЯН НА	
СТРАНИЦАХ ЛИВАНО-АРМЯНСКОЙ ЛИТЕРАТУРНОЙ ПРЕССЫ	
(ЖУРНАЛ “БАГИН”)	249
KARINE ARAKELYAN - THE TREATMENT OF ARMENIAN GENOCIDE ON	
PAGES OF LITERARY ARMENIAN PRESS IN LEBANON (THE MAGAZINE	
"BAGIN").....	250

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ
«Հայոց ցեղասպանությունը և հատուցման հիմնախնդիրը»
22-23 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ, 2016 թ.

ԶԵՎՈՒՑՈՒՄՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

МЕЖДУНАРОДНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
«Геноцид армян и проблема возмещения»
22-23 ноября 2016 г.

СБОРНИК ДОКЛАДОВ

INTERNATIONAL CONFERENCE
«The Armenian Genocide and the Problem of Reparation»
22-23 November 2016
COLLECTION OF PAPERS

Համակարգչային ձևավորումը՝ Ն. Ադամյանի
Տպագրիչ՝ Լ. Մուրադյան

Մտորագրված է տպագրության 22.06.2017 թ.
Տպաքանակը՝ 150 օրինակ

ՀՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՎԱԴԵՄԻԱ
ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ
ИНСТИТУТ ИСТОРИИ НАН РА
INSTITUTE OF HISTORY OF NAS RA

ՀՀ, 0019, Երևան, Մարշալ Բաղրամյան պող. 24/4
РА, 0019, Ереван, пр. Маршала Баграмяна 24/4
24/4, Marshal Baghramyan Ave., 0019, Yerevan
<http://www.academhistory.am>